

درباره برگزاری آزمون های مجازی که هم خانواده ها را دچار چالش کرده و هم به اعتقاد کارشناسان، عدالت آموزشی را نقض می کند

سنجش نابرابر

آموزش مجازی که با کشورگشایی کووید ۱۹ دنیا را یک باره غافلگیر کرد، از همان گام اول با گرایه های بسیاری همراه بود. اگرچه متولیان حوزه آموزش و پرورش از دوره کرونا، زیرساخت های حداقلی برای آموزش مجازی فراهم کرده اند، با این حال هر اندازه هم ادعا کنند که شرایط برای دیجیتالی شدن آموزش مهیاست، طیف بزرگی از جمعیت دانش آموزی و اولیا اذعان خواهند کرد زیرساخت ها، زورشان به کاستنی هانمی رسد. وضعیت آموزش نیم بند مجازی که در چند ماه گذشته یک بار دیگر بر فضای آموزشی حاکم شد، آن قدر بغرنج است که برخی دانش آموزان باتیک اعلام حضور، سر و ته سال آموزشی را به هم رساندند و حالا فصل سنجش و امتحانات است. رودر بایستی را کنار بگذاریم؛ این نوع آموزش و سنجش، نوعی رفع تکلیف است.

گزارش روز

محمدرضا پورمقدم
نویسنده گزارش

تله فقر برای خانواده های کم بضاعت

داده های گزارش معاونت رفاه اجتماعی وزارت کار نشان می دهد در ایران، شکاف زیادی بین استان ها از نظر تعداد کاربران اینترنت وجود دارد. نکته قابل توجه این است که استان ها با تعداد کاربر اینترنت کمتر، دارای جمعیت بی سواد بیشتری هستند و آموزش از راه دور، نرخ بی سوادی را بالا می برد. «تله فقر و محرومیت، دام خود را همیشه برای خانواده های کم بضاعت، پهن کرده است»، این گفته شیوا ابراهیمی، مادر دانش آموزی است که به قول خودش، دستشان به دهانشان می رسد اما بنا به دلایلی در یکی از محدوده های حاشیه ای شهر زندگی می کنند. اومی گوید: برای من مادر تحصیل کرده نیز هماهنگ شدن با این شیوه آموزش سخت است، چه برسد به مادرانی که سواد درست حسابی ندارند و تنها دغدغه شان، این است که نان شبشان برسد و آن شب گرسنه نمانند. ابراهیمی معتقد است: در پایش های آموزش و پرورش حتما آمار از دانش آموزان مناطق کم برخوردار وجود دارد؛ به نظر من، یکی از سیاست های آن ها باید مراقبت از این خانواده ها باشد تا مانع از ترک تحصیل فرزندان شان شود. نگرانی بین خانواده ها خیلی بیشتر از این گپ و گفت و دیالوگ هایی است که اینجا ردوبدل می شود. چه فرقی می کند اسمش چیست؛ مهم این است از همان اولی که چشم به دنیا باز کرده، زندگی به آن ها سخت گرفته است. می خندد و می گوید: در دلد زیاد است؛ بیشتر از این دلگیرتان نکند. حرف از درس و کتاب بچه ها که می شود، ماجرا تلخ تر می شود. تعریف می کند: سه فرزند دانش آموز دارم؛ در پایه سوم، هفتم و دهم و همین یک گوشی تلفن همراه. خیلی وقت ها به اینترنت دسترسی نداریم؛ یعنی پول خرید آن را نداریم اما من مادر هستم و همیشه نگران اینکه نکند زندگی بچه ها هم یکی مثل خودم شود. هر جور هست، این پول را جفت و جور می کنم. او ادامه می دهد: به خاطر مشکلاتی که فضای شاد دارد، برخی کلاس ها در این بستر برگزار نمی شود و لازم است در پیام رسان های دیگر باشد، آن هم به صورت تصویری. شما فکر کنید سه نفر هم زمان بخواهند سر کلاس حاضر باشند و تکلیف بگیرند و تکلیف بدهند، چه اتفاقی در آن خانواده خواهد افتاد؟ این ها را تعریف کردم تا بدانید که برخی خانواده ها چطور خودشان را به فصل امتحانات رسانده اند. اصلا خود بچه های من، برخی کلاس ها را شرکت نکردند، در حالی که حضور در کلاس، در نمره آزمون تأثیر گذار است. حالا مانده ام که برای تداخل ساعت آزمونشان، چه کنم.

بی سوادی، خطرناک تر از جنگ است!

گرچه شکاف طبقاتی بین خانواده های برخوردار و کم برخوردار، گاه گفته ها را متفاوت می کند اما نقل و قول در برخی موضوعات، مشترک است. دو فرزند دانش آموز پایه پنجم و هفتم دارد. می گوید: احساس می کنم آموزش و پرورش در اولویت وظایف دولت نیست؛ اگر بود، باید برای شرایط بحرانی، همیشه تدبیری می داشت. او به عنوان یک مادر، همه امکانات را برای تحصیل راحت، فراهم کرده است؛ البته شاغل است و سعی کرده است این خلأ را با انتخاب مدرسه خاص، گوشی تلفن همراه مخصوص و اتاق جداگانه و اینترنت پرسرعت پر کند. می گوید: پسر من در مدرسه نمونه دولتی درس می خواند و دختر من در مدرسه غیرانتفاعی. بچه ها غالبا از فضای آموزشی اسکای روم استفاده می کنند. استفاده از یک کلاس یک ساعت و نیمه، مصرف بین پنج تا شش گیگ اینترنت را به همراه دارد و خدا را شکر موضوع مالی مطرح نیست، اما.... این اما را با حرف جالبی تکمیل می کند: «سال تحصیلی امسال برای خانواده ها شبیه بالا رفتن از کوه بود. حالا که مثلا داریم به قله نزدیک می شویم، سخت است شما فکر کنید من برای امتحانات بچه ها، باید مرخصی بگیرم و همراهی شان کنم؛ چون استرس می گیرند و این دلپره و اضطراب همه چیز را تحت تأثیر قرار می دهد. برایتان مثال می زنم تا موضوع روشن تر شود؛ امتحان قرآن پسر من بود؛ معلمشان ایده داشت برای اینکه فرصت تقلب کردن نداشته باشند، زمان آزمون کم باشد؛ سی دقیقه. نمی دانید بچه برای فرستادن یک فایل، چقدر استرس گرفته بود و باید کمکش می کردم! این مادر اعتقاد دارد برگزاری آزمون به این شیوه، استرس دادن به اولیا و شاگردان است.

سیاست گذار، حواسش به کاستی ها باشد!

آموزگارانی هم مدرسه را قلب آموزش می دانند و اعتقاد دارند برای ادامه حیات آموزش، باید کیفیت آن را ارتقا بدهیم. برخی ها بر این موضوع تأکید می کنند که جور بی مهتری به این سال ها را نسل آینده خواهد کشید. سعید بهزادی، فیزیک تدریس می کند، آن هم در پایه متوسطه. قبل از طرح چالش های استفاده از بستر دیجیتالی می گوید: قطعا هیچ جایگزینی برای تدریس حضوری و آزمون حضوری نیست؛ تماس چشمی معلم و دانش آموز برای من حجت است و خوب می فهمم که چند نفر درس را فهمیده اند و این بزرگ ترین مزیت است. البته به نظر من، هر آموزگاری که به کارش تعهد داشته باشد، روی نتیجه آن هم تعصب و غیرت دارد و برایش مهم است که بفهمد ماحصل زمانی که برای دانش آموز گذاشته است، چیست. او ادامه می دهد: دلیل برای تعطیلی مدارس، زیاد است؛ از آلودگی هوا گرفته تا موضوع ناآرامی انرژی و جنگ و... سیاست گذار باید حواسش به کاستی ها باشد و آن ها را برطرف کند. درست است که فضای آموزش مجازی وبستر شاد، بعد از همه گیری کرونا به روزرسانی شد و این تغییر انکار کردنی نیست، اما باید بپذیریم که کار ویژه ای در این زمینه انجام نشده است. زمانی می توان ادعا کرد نتایج این سال تحصیلی، عادلانه است که شرایط تحصیل رایگان و با کیفیت، برای تک تک دانش آموزان فراهم شود و سنجش آن ها در آزمون نیز عادلانه باشد، نه اینکه تفاوت آموزش در دو مدرسه از یک شهر، از زمین تا آسمان باشد و... راهکارهای تقلب مجازی هم باب شود. با این شیوه، امسال عدالت آموزشی زیر سؤال می رود. بهزادی باتوجه به تجربه ای که دارد، موضوع هزینه و سرمایه گذاری برای تحقق عدالت آموزشی در کشور را پیش می کشد و می گوید: هر سال امتحانات نهایی به صورت هماهنگ و کشوری برگزار می شود و این موضوع آن قدر دارای اهمیت است که سوالات، پنج دقیقه قبل از شروع به محل برگزاری آزمون می رسد تا جلوی برخی سوءاستفاده ها را بگیرد؛ چگونه ممکن است آزمون مجازی، بتواند عدالت محور باشد؟

کلافگی دانش آموزان از «شاد»

مدیر یکی از هنرستان های مشهد است اما ترجیح می دهد نامش را نگوید. به خاطر نگرانی هایی که از افت تحصیلی دانش آموزان دارد، خیلی کوتاه می گوید: آموزش مجازی یا همان بستر شاد، کاستی ها و ایرادهایی دارد که نمی توان از آن ها چشم پوشید. از همه مهم تر، کلافگی بچه هاست و اینکه تعداد زیادی از دانش آموزان در یک زمان مشخص، می خواهند وارد بستری شوند که زیرساخت های قوی ندارد. از این نظر، توجه به بهداشت روانی دانش آموزان، اصل اول است. گرچه بخشی از نمره هنرجویان ما را، حضور در کارگاه ها تشکیل می دهد و علاوه بر آن، وزنه های مختلفی را برای نمره هنرجویان انتخاب کرده ایم که مکمل همدیگر باشند، اما نمی توانیم ادعا کنیم در این نابرابری ها، رقابت برابر است.

بحران خلأ یادگیری در سال های بعد

دکتر رمضانعلی روحانی که سال ها تجربه تدریس در دانشگاه را دارد، گریزی به آموزش مجازی در ایران از اواخر سال ۱۳۹۸ می زند که کرونا در ایران رسماً تأیید شد. به گفته او، ضریب نفوذ تلفن همراه و رایانه و اینترنت، افزایش یافته است، اما مناطق محروم دسترسی کمتری به فناوری اطلاعات دارند. اصلا برخی دانش آموزان ما هم زمان با تحصیل، کار هم می کنند و به گوشی تلفن همراه دسترسی ندارند یا در مناطق روستایی زندگی می کنند. این موضوع، عدالت آموزشی را زیر سؤال می برد؛ چه برای برگزاری دوره های آموزشی و چه برای آزمون و امتحانات. به این ها اضافه کنید تقلب را که از شیوه سنتی به شیوه مدرن، تبدیل شده و دست دانش آموز در آن طرف خط، برای این کار باز است. این موضوع، پایش دانش آموزان را سخت خواهد کرد. فرضا پاسخی که نوشته است و اتفاقا درست هم هست، راه تشخیص را بر این موضوع خواهد بست که آیا او چیزی را که مکتوب کرده، فهمیده است یا نه؛ به همین خاطر در سال های بعد، بایک بحران بزرگ به نام «خلأ یادگیری» مواجه خواهیم بود.

آموزش مجازی، ضرورت است

محمدرضا رودابه، مطالعات اجتماعی درس می دهد در پایه متوسطه اول. نگاه و بینش او با آموزگاران دیگر، کمی فرق دارد. او این مسئله را دوسویه می داند و می گوید: باید به هر دو وجه آن، نگاه عمیقی داشت. آموزش آنلاین دیگر یک گزینه نیست، بلکه بخشی از آینده ما برای تعلیم و تعلم است و در آینده نه چندان دور، ناگزیر به پذیرش آن هستیم، حتی اگر شرایط عادی باشد. فقط حرف سر این موضوع است که باید خلاهای بهره مندی از آموزش مجازی را رفع کنیم. او می گوید: عصر، فناوری است و استفاده از کاغذ و قلم، کمرنگ تر شده است؛ ضمن اینکه نسل جدید تقریباً عجل هستند و حوصله خیلی چیزها را ندارند. از این نظر، آزمون مجازی آن طورها هم که فکر می کنیم، بد نیست؛ اینکه در مصرف کاغذ صرفه جویی می شود و دانش آموز نیازی ندارد به اینکه از یک مکان به مکان دیگر برود. به گفته او، آموزش مجازی و به تبع آن امتحانات مجازی، الان دست و پا شکسته است؛ به همین خاطر شاید وقتی حرف از آزمون و امتحان پیش می آید، اذهان عمومی به سمت تعطیلی مدارس کشیده شود و معضلات کوتاه مدت و بلندمدتی که دارد، قطعاً اگر پیش از این، اولویت به تکنولوژی آموزش داده می شد، این همه غافلگیری وجود نداشت و خانواده ها راحت تر با آن کنار می آمدند. ادامه حیات آموزش مجازی با وجود همه کاستی ها، ضروری است و نبودش، آسیب های اجتماعی را به همراه دارد.

تلاش برای تحقق عدالت آموزشی

البته با همه این گرایه ها، نمی توان منکر تلاش متولیان حوزه آموزش و پرورش برای فراهم کردن شرایط برابر بود. حسین فاطمی نژاد، رئیس اداره سنجش اداره کل آموزش و پرورش استان، به نمایندگی از فعالان این حوزه، حرف می زند و می گوید: ارزشیابی پایانی سال ۱۴۰۵ بنا بر اقتضائاتی که پیش آمده و براساس ابلاغیه آموزش و پرورش استان، غیرحضوری است. البته مفاد ارزشیابی را امسال به اختیار شورای مدارس گذاشته ایم که براساس پوشه کار و ارزیابی عملکرد دانش آموز در طول سال است و آزمون آنلاین، یکی از وزنه هاست. نمره، آیت های مختلفی دارد و براساس شناختی محاسبه می شود که معلم در طول سال از دانش آموزانش پیدا کرده است. به گفته او، برای پایه یازدهم و دوازدهم که تأثیر نتیجه امتحان در کنکور محاسبه می شود، آزمون به صورت حضوری و با رعایت ملاحظات بهداشت روانی و در محیطی امن و آرام برگزار می شود، آن هم در زمانی که شرایط عادی شده باشد و طبق ابلاغ انجام شده، از ۲۱ تیرماه، خواهد بود. این موضوع در مورد کسانی مثل هنرجویان هنرستان که آزمون عملی هم دارند، صدق می کند. همه همکاران این حوزه تلاش می کنند برای تعیین نمره به گونه ای عمل کنند که عدالت آموزشی برقرار باشد.

برگزاری آزمون ها در «پرگار»

محمدرضا پورمقدم، مسئول اداره فناوری و آموزش و پرورش استان، هم خیلی به بستر شاد و پیشرفت در این حوزه امیدوار است و ادعا می کند برنامه های ویژه ای برای دسترسی عادلانه به اینترنت داریم. پورمقدم اعتقاد دارد که تقریباً غالب دانش آموزان به اینترنت دسترسی دارند؛ مگر اینکه در مناطق صعب العبور و روستایی باشند. او از یک سامانه آزمون ساز به نام پرگار خبر می دهد که به صورت رایگان در اختیار مدارس قرار می گیرد و معلم ها در فضای آن، می توانند آزمون را برگزار کنند. این سامانه، مشکلات بستر شاد را ندارد. علاوه بر این، به دانش آموزان امکان می دهد هر زمان خواستند، خودشان را محک بزنند. پورمقدم ادامه می دهد: از مدت ها قبل به فکر عملی کردن این سامانه بودیم، اما شرایط جنگی آن را سست بخشید. از جمعیت یک میلیون و ۵۰۰ هزار نفری دانش آموز در استان، ۱۸ هزار نفر در این سامانه ثبت نام کرده اند. علاوه بر آن، در حال راه اندازی یک سامانه داخلی هستیم که نیاز به اینترنت نداشته باشد و همه مدارس با هم در ارتباط باشند.

برخی دانش آموزان ما هم زمان با تحصیل، کار هم می کنند و به گوشی تلفن همراه دسترسی ندارند یا در مناطق روستایی زندگی می کنند

